

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת מטות

כ"א, כ"ד

א. רמב"ם.

פרק כא' פסוקים כד', כה': "עין תחת עין"

מפי השמועה למדו שזה שנאמר "תחת" לשלם ממון הוא. ומנין שזה שנאמר באברים עין תחת עין תשלומין הוא, שנאמר בו — חבורה תחת חבורה — הפירוש נאמר, וכי יכה איש את רעהו באבן או באגרופ רק שבתו יתן ורפא ירפא, הא למדת ש"תחת" שנאמר בחבורה תשלומין, והוא הדין ל"תחת" האמור בעין ובשאר אברים.

כ"א, כ"ח

"סקל יסקל השור"

חובל ומזיק א', ב'

מה שהבהמה נהרגת אם הרגה אדם, אין זה עונש לה, אלא זה עונש לבעליה, ולפיכך נאסר ליהנות בבשרה כדי שיקפיד בעל הבהמה בשמירתה... ואם היתה מועדת נתחייב כופר, נוסף על אבדן דמיה.

מ"ג, מ'

אלו

1. מה הפציה העקרונית האצטיקה את פרשנו צ"ל הוא צונה קטע הראשון?
2. מהי הוכחתו מן הנאמר להצדקת תשובתו?
3. מה אחד פרשנו קטע השני ולמה חשוב לו להדגיש זאת?
4. מה הדין הפוסק מוצד ולמה?

* * *

ב. הכתב והקבלה.

פרק כב' פסוקים ד', ה', ו':

(ד) כי

יבער איש. יוליד צהמותיו (רש"י), פירש גלת יצער צהורחה תלומית, ענין צהמה וענין השחתה, כי ציעור הוא לשון כליון והשחתה, כמו וצערתי אחר צית ירבעם (מ"א י"ד), וצערתי הרע מקרצץ, ועעמו כאן יצער וישחית צהמלעות הצעיר והצהמה, והוא נאמר כולל פרטים שנים, והם ושלח, וצער, והכלון צושלח נזקי מדכך כף רגל שהם יולאים ונן הדריכה שאינה מצערת צהמלעט, והכלון צוצער נזקי השן האוכלת ומצערת צהמלעט, ושמושי הווי"ן צתיצת ושלח וצער, לחלק הכלל אל הפרטיים, כי גם זה אחד משמושי הווי"ן, וכענין הווי"ן של ושתי טבעות (לקמן כ"ה י"ג). רוו"ה: (ה) ומצאה קצים.

משפטים

לא צעד הקולים ישלם, חלל רצוח הוא, שאע"פ שאין האש
כאוי' להדליק צלתי הקולים ונ"מ חייב, ואמר גדיש וגוי' צדק לא זו אף זו, כי גדיש טרם צקלירתו
ועמורו, גם קמה צזריעתו וניכוסו, אף שדה שלל נזרע כלל. (הגר"ח): (ו) כי יתן איש אל
רעהו. פרטה זו נלמדה צשומר חנם ולפיכך פטר זו את הגנבה כפי קצלת רצותינו, ונזכר סתם
צכתוב מפני שדרך שומרי כסף וכלים צשומר צחנם, ופרטה שני' צצשומר שכר הזכירה שומר שור
וסה כי דרך הצהמות לתת ציד רועים צשומר וירבו אותם צשכר. (רמב"ן) ודרך הכתובים צכ"מ
לסומר על המוצן מלד הסוה והרגיל:

אלול

1. מה הקושי בפסוק ד' ואיק פרשנו בארז?
2. פרשנו קובץ כי שני מובנים אלמה: "בצר" ו"ניהם תופסיט כאן, מה
הט?
3. מה חידושו בארז את פסוק ה'?
4. בפסוק ו' קובץ פרשנו כי מדובר בשומר חנם, למה זה חשוב לו
להדגיש?
5. מה הדין אם זה שומר שכר?
6. "לסמוק על המובן מצד ההוה והרליף" מה פירושו ואיק זה שייך
לכאן?

* * *

ג. תורת משה - האלשיך הקדוש

(כב) ושמה תאמר האם לזולת שתי אלה
אוכל לענות. על כן בא ואמר מה שיחדתי אלו
הוא להודיע כי אם ענה תענה אותו, כי עינויים
כפול: א. העינוי אשר לכל אדם, ב. שזוכר כל
אחד אשר חסר לו. שזו זוכרת מות אישה
ומתמרמת עליו כאילו אז מת ונכפל עינויה
ואומרת הן לו היו כמוני לא עינוני, וכן היתום
בוכה גם על אביו. נמצא, כי אם ענה לא אחד
הוא, כי אם גם תענה אותו שהוא עינוי כפול.
וזהו תענה אותו. וכן אם צעוק לא צעקה אחת
בלבד תהיה כי אם גם יצעק שהוא כפול. והוא
כי האלמנה תצעק צעקה על מציאות העינוי,
וגם צעקה על מות אישה באומרה אם היה אישי
חי לא יערבו אלה אל לבם לענותני ומה פשע
אישי מהאיש הרע הזה, וצועקת על משפטיו
יתברך. וכן היתום יצעק על שברו ועל יתמותו
על הדרך הלזה. וגם אני שמוע אשמע שתי
שמיעות על העינוי ועל הזכרת חסרונם.

כך אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה
אתו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע
צעקתו. וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו
נשיכם אלמנות ובניכם יתמים (כב כא"כג):
(כא) הנה אומר כל הוא לרבות אלמנה
עשירה כנודע (רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"י),
ולענין הסמיכות, וענין כפל העינוי והצעקה, וגם
שאינן אומרו ענה תענה שום גיזרה, זולת הערות
אחרות למבין. יאמר, הלא הזהרתיך בל תזכיר את
הגר רעותיו שקדמו, הנני מזהירך עתה שאפילו
לא תעשה באופן שאלמנה ויתום יזכרו טובתם
שחלפו למו ויצטערו, כי בענותך האלמנה תזכור
אלוף נעוריה, והיתום את אביו, כי זאת אומרת
אוייה לי כי לולא חסרתי עטרת בעלי לא ענני
אדם, והיתום אומר אויה לי על אבי כי לעת
צזאת היה בעזרי.

(כג) ועל העינוי אמר והרגתי אתכם, כי אף
מבלי אלמנות ויתמות ראוי לכך כל המענה, כי
וקבע את קובעיהם נפש (משלי כב כג).

אלול

1. מה הדין באלמנה צעירה ולמה?
2. מה אסור להזכיר לזכר ולמה?
3. מהו כאן הציוני הכפול?
4. למה שתי שמועות?
5. מה בדיוק פירושו - הרחבתו בפסוק כ"ד?

* * *

ד. תוספת ברכה

לא תבשל גדי בחלב אמו (כ"ג י"ט)
חוקרי טעמי המצות משתדלים למצוא טעם לאיסור בשר בחלב. ואם כי
בכלל לא לבי ורוחי להמציא טעמים למצות התורה, יען כי עינוי המצות,
טעמים ותכליתם, נשגבו מאתנו בכלל, ומי בא עד חקר אלוה.
אך אם למלא הרצון ממציות טעם לאיסור בשר בחלב אפשר להטעים
הדבר עפ"י המבואר במס' בכורות (ו' ב') דהיתר חלב בכלל (גם לבדו)

פרק כג' פסוק י"ט:

חידוש הוא, משום דעקרו ויסודו הוא דם טומאה, כמפורש במס' גדה (ט' א') שלאחר ההולדה "נעכר הדם ונעשה חלב", אך התורה התירתו, וגם שבחה בזה את ארץ ישראל, זבת חלב.

וידוע, דכל דבר שנשתנה ענינו ותכונתו, או אם הוא לעצמו בשנויו או יסוד כחו המקורי והעקרי וחלש ונרפה, אך אם נפגש במינו היסודי הוא חוזר וניעור, וכמו שאמרו "מצא מין את מינו וניעור", ולכן כאשר יפגשו חלב עם בשר, יתעורר בהחלב כחו הראשון (ע"י הדם שבבשר) שהוא דם טמא. ולכן נאסרו כשהם ביחד.

שאלות

1. מה דעת פרשנינו בכלל על טעמי המצוות?
2. למה בכלל זאת הוא מחפש כאן מצנה לנאמרו?
3. מהו הסברו על סיבות איסור זה?

* * *

ה. כלי יקר.

פרק כד' פסוק ג':

[פרק כד']

[ג] כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. לא אָמְרוּ לְאַלְתֵּר "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע". יתכן לפרש לדעת חכמי ספרד, שפרשו שכל פרשה זו היתה אחר קבלת עשרת הדברות, אם כן בדין אמרו בתחלה נעשה, כי חשבו שלא יצוה להם ה' יותר מן עשרת דברות אלו. אמנם אחר כך כאשר ראו שמשה לקח חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח, אז עלה במחשבתם: חצי השני להיכן יתן? ודאי הכונה שעכשו לא נתן לנו כי אם חצי התורה והמצוות, ועוד יוסיף לנו מצות כהנה וכהנה, ובאותו זמן זרק על המזבח חצי השני, על כן אמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע". ומשה הבין מחשבתם, ואמר: אתם טועים, כי חלוק הדם הוא כדי לזרק חצי השני על העם, לומר שעל ידי קבלת התורה יהיו לאחדים באהבה וחדה עם השם יתברך. וגם לפרוש רש"י שפרש שפרשה זו היתה קדם עשרת הדברות, נוכל לומר שבפעם ראשון שמעו שבע מצות בני נח ושבת ודינין וכבוד אב ואם ופרה אדמה, כמו שפרש רש"י, ובדרך שנתבאר.

שאלות:

1. לכאורה מה קשה לפרשנו כאן?
2. לדעת פרשנו נאמרו הדברים כאן אתה נעצו את עשרת הדיברות, למה זה חסר?
3. איך הוא מאכר את הציון לפי זריקת הדם על המזבח?
4. משה הבין את צמדתם ותיקן זאת, איך?
5. פרשנו מסביר על לפי האפשרות שהדברים נאמרו לפני עשרת הדיברות, איך?

* * *